

УДК: 330.:316.66 (477)

Бобко Л. О.

к.пед.н., доцент

Львівський національний університет імені Івана Франка

E-mail: larusa_bobko@ukr.net

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ: СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

У статті визначена сутність та особливості корпоративної соціальної відповідальності бізнесу. Зазначаються основні характеристики даної концепції, а також специфічні особливості її прояву та пріоритетні напрями подальшого розвитку в Україні. На прикладі соціальної поведінки провідних компаній проілюстрований практичний досвід реалізації соціально орієнтованих програм у різних галузях господарської діяльності. Проаналізовано перешкоди та запропоновано заходи у сфері використання корпоративної соціальної відповідальності вітчизняними підприємствами. Першочерговим заходом з покращення ситуації у сфері соціальної відповідальності в Україні має стати розробка та прийняття Національної стратегії розвитку соціальної відповідальності; а основними стимулами – пільгове оподаткування, зменшення адміністративного тиску місцевих органів влади та популяризація позитивних прикладів (програм) і заходів із соціальної відповідальності у світі. Проведене дослідження свідчить, що корпоративна соціальна відповідальність в Україні розвивається відповідно до світових тенденцій та дає компаніям ефективний результат; сприяє покращенню іміджу та ділової репутації, підвищенню інвестиційної привабливості, стійкому національному розвитку.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, соціальна відповідальність бізнесу, бізнес-кейси, корпорації, Глобальний Договір ООН.

Постановка проблеми. Сучасний стан соціально-економічного розвитку суспільства, що характеризується зростанням ролі людського фактору, активним розвитком сфери послуг та широким впровадження інформаційних технологій, отримав назву епохи постіндустріалізму. В умовах становлення суспільства нового типу здійснюється перехід від матеріальних цінностей індустріальної доби до

постекономічної системи цінностей, основою якої є не стільки традиційна економічна доцільність, як соціальна справедливість та екологічна безпека. Зміна парадигми суспільного розвитку, складність та масштабність проблем, що виникають, призводять до виникнення принципово нової концепції діяльності – корпоративної соціальної відповідальності (далі КСВ).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти формування та розвитку соціальної відповідальності бізнесу, закладені в дослідженнях таких повідних зарубіжних учених, як: А. Берле, Г. Боуена, М. Веласкеса А. Керолла, Ф. Котлера, Г. Мінза, Дж. Ролза, К. Сміта, М. Фрідмана та ін. Особливий інтерес з вивчення цієї проблеми становлять праці сучасних вітчизняних науковців: О. А. Даниленка, В. А. Євтушенка, А. М. Колота, Н. В. Кирилюк, М. О. Кужелева, В. В. Мамонтової, О. О. Шеремети та ін. Недостатньо дослідженим у вітчизняному науковому середовищі залишається питання ефективності функціонування корпоративної соціальної відповідальності в українській бізнес практиці та формування власної моделі КСВ.

Формування цілей статті. Метою статті є визначення впливу корпоративної соціальної відповідальності бізнесу на економічний розвиток нашої держави.

Виклад основного матеріалу. Процес інтеграції України до ЄС спричинив появу цілої низки проблем, з якими раніше національні корпорації не зустрічалися, а саме: необхідність брати на себе певні соціальні зобов'язання, дотримуватись міжнародних вимог етики ведення бізнесу, а також жорсткі умови європейських інвесторів щодо екологічного аудиту проектів. Тому формування національної концепції корпоративної соціальної відповідальності стало пріоритетним напрямом у системі корпоративних відносин.

У сучасному бізнес-середовищі не існує єдиного піходу до трактування сутності дефініції «корпоративна соціальна відповідальність», оскільки йдеться про системний підхід до комплексної проблеми [1]. Незважаючи на багатозначність тлумачень та визначень, більшість дослідників КСВ дотримуються думки, що, відповідно до Міжнародного стандарту ISO 26000 «Керівництво із соціальної відповідальності», корпоративну соціальну відповідальність слід розглядати як відповідальність організації за вплив її рішень та діяльності на суспільство і навколишнє середовище через прозору та етичну поведінку, яка сприяє сталому розвитку, що включає здоров'я та добробут суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін; відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки [2].

Дослідження, проведене працівниками кафедри економіки та менеджменту Львівського національного університету ім. Івана Франка у 2015 році серед 84 організацій та підприємств м. Львова та Львівської області, дозволило виявити рівень розуміння менеджерів та населення змісту поняття «корпоративна соціальна відповідальність» (таблиця 1).

Таблиця 1

Розуміння сутності поняття «корпоративна соціальна відповідальність»

№ з/п	Варіанти відповідей	Менеджери %	Населення %
1.	Випуск якісної продукції	47,8	46,2
2.	Дотримання законів	35,5	36,5
3.	Сплата податків	29,5	30,4
4.	Охорона навколишнього середовища	31,6	30,2
5.	Покращення умов праці	33,5	22,5
6.	Підвищення розміру зарплати	11,5	19,1
7.	Вкладання грошей у виробництво	19	14,8
8.	Допомога нужденним верствам населення	3	11
9.	Допомога регіонам у вирішенні соціальних питань	10,5	10,4
10.	Підтримка освіти	3,5	9,5
11.	Чесність, прозорість звітності	13,3	8,7

Як свідчать результати дослідження, підприємці та населення майже однаково зазначають важливість дотримання законів (35,5% та 36,5%) та випуск якісної продукції (47,8% та 46,2%). Сплата податків та охорона навколишнього середовища для обох груп респондентів знаходиться на чільних позиціях. Однак, менеджери більше орієнтовані на вкладання засобів у виробництво та покращення умов праці, тоді, як населення зацікавлене у підвищенні заробітної плати, на противагу покращенню умов праці, дотриманню чесності та прозорості роботи організації. Найбільша відмінність спостерігається у поглядах на допомогу нужденним верствам населення – лише 3% від кількості опитаних менеджерів відносять це до поняття КСВ, тоді, як населення – 11%. Аналогічна тенденція спостерігається в судженнях стосовно підтримки освіти; 9,5% опитаного населення вважають її складовою корпоративної соціальної відповідальності, і лише 3,5% підприємців поділяють цю думку.

Ми розглядаємо корпоративну соціальну відповідальність як довгострокову стратегію діяльності організації, що базується на гуманістичних цінностях, визначається принципами сталого розвитку, підзвітності та прозорості і характеризується високими стандартами операційної та виробничої діяльності.

Міжнародний досвід та практика впровадження КСВ переконує, що корпоративна соціальна відповідальність допомагає компаніям підвищувати ділову репутацію, встановлювати довірчі відносини з державою і суспільством. Згідно з дослідженням Cone/Roper, 78% респондентів зазначили, що з більшою ймовірністю куплять той товар, який асоціюється з небайдужою до них соціальною ініціативою, а 66% задля підтримки такої ініціативи готові змінити думку щодо свого бренда. За даними дослідження «Монітор корпоративної соціальної відповідальності» фактори корпоративної соціальної відповідальності визначають імідж компанії на 49%, її бренд – на 35%, а фінансовий стан – лише на 10% [3]. Отже, корпоративна соціальна відповідальність є необхідністю як для власників фірм, так і для працівників, споживачів товарів і послуг, ділових партнерів, державних інститутів та суспільства в цілому. Поєднання інтересів усіх цих сторін відображає необхідність корпоративної соціальної відповідальності, яка спрямована на досягнення соціальної злагоди.

В Україні більшість компаній (як великих, так і середніх) не мають визначеної стратегії соціальної відповідальності, перебувають на етапі дотримання законодавства та реалізації поодиноких добродійних проєктів [4]. Лідери українського бізнесу, зокрема приватної форми власності, здійснюють активну добродійну діяльність (стратегічне благодійництво) та використовують інструментарій зв'язків з громадськістю (PR) [5]. Майже всі великі компанії проводять проєкти підвищення ефективності бізнес-процесів із певними соціальними або екологічними перевагами, однак більшість не робить прив'язки бізнес-проєктів до власної соціальної відповідальності [6].

Розвиток корпоративної соціальної відповідальності в нашій державі зосереджується навколо міжнародних організацій та проєктів; переважна більшість корпорацій, що орієнтується на КСВ. – це філії міжнародних компаній в Україні та найбільші вітчизняні підприємства.

Свідченням позитивної тенденції впровадження практики КСВ стало приєднання України у 2006 році до Глобального Договору ООН, який визначає основні завдання розвитку принципів соціальної відповідальності бізнесу, участі у вирішенні найгостріших проблем людства та закликає ділові кола керуватись десятьма основними принципами в галузі прав людини, трудових відносин, охорони навколишнього середовища та боротьби з корупцією[7].

Достатньо активну позицію стосовно розробки національної стратегії та політики КСВ займають недержавні установи, зокрема Центр «Розвитку корпоративної

соціальної відповідальності». На сьогодні – це провідна незалежна експертна організація з КСВ в Україні, член Правління Глобального договору ООН (2010-2013), національний партнер CSR Europes (Брюссель) і Всвітньої бізнес-ради зі сталого розвитку (WBCSD, Женева), що об'єднує близько сорока компаній в Україні, і надає консультації з питань розробки стратегії, програм та комунікацій з КСВ, проведення моніторингу та оцінки ефективності проектів, підготовки і верифікації нефінансової звітності тощо.

За результатами Національного Конкурсу бізнес-кейсів з КСВ, проведеного Центром та міжнародними експертами у 2014-2015 роках, *гран-прі* здобула компанія ДТЕК за програму зі створення Агенцій місцевого розвитку на територіях присутності. Агенції активно сприяють знаходженню додаткових джерел фінансування для проектів підвищення якості життя людей, розвитку підприємницької діяльності, розв'язання поточних проблем муніципальної інфраструктури та загальної активізації місцевого населення. Переможцями за такими основними категоріями стали: *Корпоративне управління* – компанія «Прикарпаттяобленерго» за проект зі створення «Ініціативного центру», який не лише допомагає компанії вдосконалити існуючі бізнес-процеси, але й сприяє розвитку та підтримці ініціативності працівників. *Екологічні практики* – компанія «1+1 медіа» за проект «Green Team – більше ніж «зелений офіс», в рамках якого були створені умови для продуктивної крос-функціональної взаємодії та досягнуто економії електроенергії, води, паперу та інших ресурсів за рахунок впровадження принципів «зеленого офісу». *Відносини зі споживачами* – компанія «ВіДі Груп» за програму «Як завоювати лояльність споживачів: удосконалення системи обслуговування та впровадження управління якістю». *Трудові практики* – Університет банківської справи НБУ за програму «Здорова молодь – здорова фінансова система України», в рамках якої у навчання була введена дисципліна «Менеджмент професійного здоров'я». Розвиток громад – компанія «Amway» за програму: «Підприємницькі таланти України варті власного «ОСКАРА!»», мета якого – допомогти українкам повірити в себе і розкрити свій потенціал в бізнесі, надихнувшись прикладом жінок-підприємців, які досягнули успіху в нашій країні [8]. Найкращий кейс у сфері корпоративної соціальної відповідальності у 2015 році здобула юридична фірма «Астерс» за кейс «Правнична школа ЄВА та «Астерс»; переможцем номінації «чесні операційні практики» стала корпорація «Пласке», «а кращим екологічним кейсом (екологічна просвіта) був визнаний проект торговельної мережі «Фокстрот» – всеукраїнський конкурс «ЕКОклас». Проект мережі «Фокстрот» виник у відповідь на

дві національні проблеми: критичний стан навколишнього середовища України та проблема необізнаності і байдужого ставлення українців до екологічної ситуації в країні. Премію Pro Bono Award 2015 отримали одразу дві фірми: юридична фірма «Василь Кісіль і Партнери» за кейс «Реформа управління державною власністю 2 і юридична фірма CMS Cameron McKenna за кейс, який стосувався оздоровлення дітей. Нагороду «Юридична компанія, що змінює країну» отримало адвокатське об'єднання Arzinger за кейс, що стосувався розробки пакету законів, спрямованих на боротьбу з корупцією в МОЗ шляхом передачі державних закупівель лікарських засобів та медичних виробів спеціалізованим організаціям (Всесвітня організація охорони здоров'я, ЮНІСЕФ, Crown Agents та ін.). Окремо було відзначено кейс "Відкритий Суд", який презентував директор юридичної фірми Lions Litigate Станіслав Батрин [9].

Проте, деякі організації України лише формально декларують впровадження КСВ. Зокрема, за результатами другої половини 2014 року Глобальний договір ООН виключив зі своєї мережі 372 компанії за відмову повідомляти про прогрес протягом не менш ніж двох років поспіль. До списку порушників потрапили і українські компанії, зокрема: UNSS LLC, Тетра Пак Україна, Ericsson, Едіпресс Україна, Charitable Centre-Association of «Grupo», ТОВ «Міжнародна громадська безпека». Як повідомляється, в тому числі виключені чотири українські компанії: група компаній «ГрінКо», ТОВ «Комфі-трейд» (Дніпропетровськ), що володіє в Україні мережею магазинів побутової техніки та електроніки під брендом Comfy, ВАТ «Суднобудівний завод «Залив» (Керч) та ПАТ «Завод «Фіолент» (Сімферополь, обидва АРК) [10].

Основними перешкодами на шляху реалізації концепції корпоративної соціальної відповідальності для багатьох компаній, що працюють сьогодні в Україні, є, насамперед, недосконалість нормативно-правової бази, брак коштів та податковий тиск, а також відсутність інформації про соціальні програми в регіонах.

Першочерговим заходом з покращення ситуації у сфері соціальної відповідальності в Україні має стати розробка та прийняття Національної стратегії розвитку соціальної відповідальності; а основними стимулами – пільгове оподаткування, зменшення адміністративного тиску місцевих органів влади та популяризація позитивних прикладів (програм) і заходів із соціальної відповідальності у світі.

Висновки. Отже, проведена робота свідчить, що корпоративна соціальна відповідальність в Україні розвивається відповідно до світових тенденцій та дає компаніям ефективний результат; сприяє покращенню іміджу та ділової репутації,

підвищенню інвестиційної привабливості, стійкому національному розвитку. Предметом подальших наукових пошуків можуть стати проблеми оцінки корпоративної соціальної відповідальності: методи, об'єкти та показники.

Список використаної літератури

1. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу: Монографія / Під загальною редакцією М. П. Буковинської. – К.: ЦП «Компринт». – 2015. – 297 с.
2. Міжнародний стандарт ISO/FDIS 26000 «Керівництво з соціальної відповідальності» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ksovok.com/doc/iso_fdis_26000_rus.pdf
3. Блог Євгена Тришина – Про маркетинг «Маркетинг в Україні» «КСВ – корпоративна соціальна відповідальність» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ua-marketing.com.ua/?page_id=667
4. Сухотеріна М. І. Механізми соціальної відповідальності у стратегії корпоративного управління машинобудівного підприємства: дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / М. І. Сухотеріна. – К., 2016. – 254 с.
5. Петрашко Л. П. Корпоративна відповідальність в парадигмі глобального управління: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня д-ра. екон. наук: спец. 08.00.02 «Світове господарство і міжнародні економічні відносини» / Л. П. Петрашко. – Київ, 2013. – 40 с.
6. Зінченко А. Г. Корпоративна соціальна відповідальність 2005-2010: стан та перспектива розвитку / А. Г. Зінченко, М. А. Саприкіна. – К.: Вид-во «Фарбований лист», 2010. – 56 с.
7. Глобальний Договір // Українська мережа Глобального Договору ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalcompact.org.ua/ua/about/what>.
8. В Україні визначили найкращі практики з корпоративної соціальної відповідальності // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://csr-ukraine.org/news/в-україні-визначили-найкращі-практик/>
9. Оголошено переможців конкурсу кейсів з КСВ // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/120174-ogolosheno_peremozhchiv_konkursu_keysiv_z_korporativnoi_socia.html

10. Глобальний Договір ООН виключив 657 компаній в 2014 році // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://csr-ukraine.org/news/глобальний-договір-оон-виключив-657-комп>

References

1. Bukovynska, M.P. (2015). *Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist biznesu* [Corporate Social responsibility of business]. Kyiv: TsP «Kompyrnt» [in Ukrainian].
2. Mizhnarodnyi standart ISO/FDIS 26000 «Kerivnytstvo z sotsialnoi vidpovidalnosti» [International Standard ISO/FDIS 26000 “Guidance on social responsibility”]. (n.d.). *ksovok.com*. Retrieved from http://www.ksovok.com/doc/iso_fdis_26000_rus.pdf [in Russian].
3. Blog Yevhena Tryshyna – Pro marketynh «Marketynh v Ukraini» «KSV – korporatyvna sotsialna vidpovidalnist» [Eugene Trisin Blog - About marketing: “Marketing in Ukraine”; “CSR - corporate social responsibility”]. (n.d.). *ua-marketing.com.ua*. Retrieved from http://www.ua-marketing.com.ua/?page_id=667 [in Ukrainian].
4. Sukhoterina, M.I. (2016). *Mekhanizmy sotsialnoi vidpovidalnosti u stratehii korporatyvnoho upravlinnia mashynobudivnoho pidpriemstva* [Mechanisms of social responsibility in corporate management strategy of engineering firm]. Candidate`s thesis, Kyiv [in Ukrainian].
5. Petrashko, L.P. (2013). *Korporatyvna vidpovidalnist v paradyhmi hlobalnoho upravlinnia* [Corporate Responsibility in the paradigm of global governance]. Doctor`s thesis, Kyiv [in Ukrainian].
6. Zinchenko, A.H. & Saprykina, M.A. (2010). *Korporatyvna sotsialna vidpovidalnist 2005-2010: stan ta perspektyva rozvytku* [Corporate Social Responsibility 2005-2010: Status and Prospects]. Kyiv [in Ukrainian].
7. Hlobalnyi Dohovir // Ukrainska merezha Hlobalnoho Dohovoru ONN [Global Compact // Ukrainian Network of UN Global Compact]. (n.d.) *globalcompact.org.ua*. Retrieved from <http://www.globalcompact.org.ua/ua/about/what> [in Ukrainian].
8. V Ukraini vyznachyly naikrashchi praktyky z korporatyvnoi sotsialnoi vidpovidalnosti [In Ukraine has identified the best practices of corporate social responsibility]. (n.d.) *csr-ukraine.org*. Retrieved from <http://csr-ukraine.org/news/в-україні-визначили-найкращі-практик/> [in Ukrainian].

9. Oholosheno peremozhstv konkursu keisiv z KSV [The winners of competition cases on CSR]. (n.d.) *zib.com.ua*. http://zib.com.ua/ua/120174ogolosheno_peremozhstv_konkursu_keisiv_z_korporativnoi_socia.html [in Ukrainian].
10. Hlobalnyi Dohovir OON vykliuchyv 657 kompanii v 2014 rotsi [UN Global Compact has excluded 657 companies in 2014]. (n.d.) *csr-ukraine.org*. Retrieved from <http://csr-ukraine.org/news/глобальний-договір-оон-виключив-657-комп> [in Ukrainian].

БОБКО Л. А. КОРПОРАТИВНАЯ СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РАЗВИТИЯ В УКРАИНЕ

В статье дано определение сущности и особенностей корпоративной социальной ответственности бизнеса. Отмечаются основные характеристики данной концепции, а также специфические особенности ее проявления и приоритетные направления дальнейшего развития в Украине. На примере социального поведения ведущих компаний проиллюстрирован практический опыт социально ориентированных программ в разных сферах хозяйственной деятельности. Проанализированы препятствия и предложены меры в сфере использования корпоративной социальной ответственности отечественными предприятиями. Первоочередной мерой по улучшению ситуации в сфере социальной ответственности в Украине должна стать разработка и принятие Национальной стратегии развития социальной ответственности; а основными стимулами - льготное налогообложение, уменьшение административного давления местных органов власти и популяризация положительных примеров (программ) и мероприятий по социальной ответственности в мире. Проведенное исследование показывает, что корпоративная социальная ответственность в Украине развивается в соответствии с мировыми тенденциями и дает компаниям эффективный результат; способствует улучшению имиджа и деловой репутации, повышению инвестиционной привлекательности, устойчивому национальному развитию.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, социальная ответственность бизнеса, бизнес-кейсы, корпорации, Глобальный Договор ООН.

BOBKO L. CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY: CURRENT STATE OF DEVELOPMENT IN UKRAINE

In the article defined the nature and characteristics of corporate social responsibility. The main essential characteristics of this concept, the specific features of CSR in Ukraine and its priorities for further development are reviewed. On the example the social behavior of leading domestic companies illustrated practical experience in realization socially oriented programs in various fields of business. Analyzed obstacles and suggested measures in the use of corporate social responsibility by domestic enterprises. The primary measure for improving the situation in the Ukraine's social responsibility should be the development and adoption of the National Strategy of social responsibility; and the major stimulus should be: tax breaks, reducing the administrative burden of local government and popularization positive examples (programs) and measures of social responsibility in the world. This study shows that corporate social responsibility in Ukraine is developing in accordance with international trends and gives companies an effective result; helps to improve image and reputation, to increase investment attractiveness and sustainable national development.

Keywords: Corporate social responsibility, social responsibility business, business cases, corporation, the UN Global Compact.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2016 р.

Авторська довідка

	Українською мовою	Англійською мовою
ПІБ/ Last name, first name	Бобко Лариса Олександрівна	Bobko Larysa
Науковий ступінь/ Scientific degree	Кандидат педагогічних наук	candidate of Science (Pedagogical)
Вчене звання/ Scientific rank	доцент	associate professor
Посада/ Position	доцент кафедри економіки і менеджменту	associate professor of the department economic and management
Установа/ Establishment	Львівський національний університет імені Івана Франка	Ivan Franko national university of Lviv